

EKUMENICZNE NOWOŚCI WYDAWNICZE

AMSTRONG Karen, **Historia Boga. 4000 lat dziejów Boga w Judaizmie, chrześcijaństwie i islamie**, tł. Barbara Cendrowska, Warszawa: „VIC” 2010, 446 [1] s., indeks, mapy, ISBN 978-83-87782-31-3.

Tyt. oryg.: A History of God. The 4000-Year Quest of Judaism, Christianity and Islam.

Książka K. Amstrong jest przedstawieniem dziejów ewolucji idei Boga na przestrzeni czterech tysięcy lat w trzech wielkich religiach monoteistycznych: judaizmie, chrześcijaństwie i islamie. Autorka w perspektywie chronologicznej omawia dokonujące się w wielkich religiach zmiany w ujmowaniu idei Boga. Książka obejmuje kolejno następujące rozdziały: „Na początku”, „Jeden Bóg”, „Światło dla pogan”, „Trójca: Bóg chrześcijan”, „Jedność: Bóg islamu”, „Bóg filozofów”, „Bóg mistyków”, „Bóg reformatorów”, „Oświecenie”, „Śmierć Boga?”, Czy Bóg ma przyszłość?”.

BOSCH David J., **Oblicza misji chrześcijańskiej. Zmiany paradygmatu w teologii misji**, tł. Robert Merez, Konstanty Wiazowski, Maciej Wilkosz, wstęp do wyd. pol. Jan Górski, Katowice: „Credo” 2010, 599 s., bibliogr., indeksy, ISBN 978-83-60131-30-5.

Tyt. oryg.: Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission.

Treść: Wstęp, s. 9–20; **Część I: Nowotestamentowe modele misji:** Przemyslenia dotyczące Nowego Testamentu jako misjonarskiego dokumentu, s. 23–65; Ewangelia Mateusza: misja jako „czynienie uczniami”, s. 66–94; Ewangelia Łukasza – Dzieje Apostolskie: przebaczenie i solidarność z biednymi, s. 95–134; Misja u Pawła: Zaproszenie do przyłączenia się, s. 135–194; **Część II: Historyczne paradygmaty misji:** Paradygmat zmian w misjologii, s. 197–231; Rzymskokatolicki paradygmat misyjny w średniowieczu, s. 232–256; Misyjny paradygmat Reformacji protestanckiej, s. 257–280; Misja w okresie Oświecenia, s. 281–364; **Część III: W stronę misjologii stosowanej:** Pojawienie się paradygmatu postmodernistycznego, s. 367–382; Misja w czasie próby, s. 383–387; Części składowe wyłaniającego się ekumenicznego paradygmatu misyjnego, s. 388–538; Misja na wiele sposobów, s. 539–550.

CARMODY Denise Lardner, CARMODY John Tully, **Mistycyzm w wielkich religiach świata**, tł. Ewa Łukaszyk, Kraków: Wydaw. WAM 2011, 387 s., indeks, ISBN 978-83-7505-732-4. (WAM)

Tyt. oryg.: *Mysticism. Holiness East and West.*

Książka stanowi wprowadzenie do problematyki mistycyzmu w religiach świata. Zawiera prezentacje teorii mistycyzmu w wielkich religiach (hinduizm, buddyzm, religiach Wschodu – Chin i Japonii, chrześcijaństwa i islamu) oraz religiach etnicznych. Autorzy opracowania podejmują próbę dialektycznego łączenia teorii z praktyką, naukowej refleksji i osobistym doświadczeniem treści danej tradycji religijnej. Dlatego omawiana książka nie jest tylko przekazem informacji, choć ta warstwa w niej dominuje, ale również zachętą do zastanowienia, co mistycyzm może wnieść w życie człowieka.

Dialog chrześcijańsko-muzułmański. Historia i współczesność, zagrożenia i wyzwania, red. Magdalena Lewicka, Czesław Łapicz, Toruń: Wydaw. Naukowe UMK 2011, 240 s., bibliogr. przy artykułach, seria: Seria Monograficzna 1, ISBN 978-83-231-2644-7.

Treść: Od redaktorów, s. 7–12; ŁAPICZ Czesław: Wprowadzenie, s. 13–26; SAKOWICZ Eugeniusz: Pedagogiczny wymiar dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego w świetle nauczania Jana Pawła II, s. 29–46; RUDNICKA-KASSEM Dorota: „Wojna nie jest rozwiązaniem”: Dialog międzyreligijny Jana Pawła II jako program pokoju i stabilizacji na Bliskim Wschodzie, s. 47–59; CAROLL Jill: Dialog według koncepcji Fethullaha Gülena, s. 63–79; KADAS Arhan: Praktyczny wymiar dialogu w nauczaniu Fethullaha Gülena, s. 81–92; CHAZBIJEWICZ Selim: Dialog chrześcijan i muzułmanów w Polsce – jego początki i instytucjonalizacja, s. 95–109; CZACHOROWSKI Musa: Tatarzy-muzułmanie we współczesnej Polsce, s. 111–121; LEWICKA Magdalena: Rada wspólna katolików i muzułmanów jako forum dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego w Polsce, s. 123–136; KONOPACKI Artur: Wzajemne przenikanie się islamu i chrześcijaństwa. Na przykładzie miejsc modlitw na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego, s. 139–147; DUMIN Stanisław: Problem chrystianizacji Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego w świetle źródeł, s. 149–163; ŁAPICZ Czesław: Z jakich źródeł muzułmanie Wielkiego Księstwa Litewskiego czerpali wiedzę o religii chrześcijańskiej?, s. 165–185; WOŹNIAK Marta: Dayr Mār Mūsā. Chrześcijańsko-muzułmański dialog na syryjskiej pustyni, s. 189–201; RYSZEWSKA Monika: Dialog chrześcijańsko-muzułmański w Niemczech, s. 203–215; GRODZKI Marcin: Tajemnicze litery Koranu odczytane na nowo. Przyczy-

nek do dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego, 219–233; Noty o autorach, s. 335–240.

Drogi pojednania w Europie. Z naukowej współpracy Uniwersytetów w Lwowie, Opolu i Moskwie, red. Stanisław Rabiej, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2010, 126 s., streszcz. przy artykułach, Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Colloquia Theologica 13, ISBN 978-83-61756-46-0.

Tyt. równol.: Chemins de réconciliation en Europe. Dans la coopération et le dialogue entre les representans de quarte pays Européens (Ukraine, Pologne, Russie et France) au sujet de la réconciliation.

Tekst gł. fr.

Treść: Préface, s. 5–7; Wprowadzenie, s. 9–10; **Conférences:** DYMYD Mykhajło, Un regard ukrainien sur les problèmes majeurs des relations entre l'Ukraine et la Russie, s. 13–24; RABIEJ Stanisław, La Russie et la Pologne, vers le chemin de la réconciliation, s. 25–33; GLORIEUX Jean-Marie, Approche pastorale de la question du prosélytisme vue des deux côtés (catholique et orthodoxe), s. 37–52; ARJAKOVSKY Antoine, Identité historique et Orthodoxie, mémoire, histoire, temps présent, s. 53–71; PEYRON Olivier, Vladimir Soloviev, un apôtre contemporain de l'Unité? Approche théologique et spirituelle du mystère de l'Église chez V. Soloviev, s. 73–83; LIS Marek, Filmer l'âme de la Russie, s. 85–89; Témoignages: HASCOUËT Nicole, La Salette et la Russie, s. 93–94; HUSZÀR Lőrinc, La Salette: la proximité de Dieu, s. 95; NEDOPEKINA Ekaterina, Que faire?, s. 97–98; NANI Christiane, Les chemins de réconciliation, s. 99; SCHLEWER Marcel, Faites-vous bien votre prière, mes enfants?, s. 101–102; **Annexe:** BOURMEYSTER Alexandre, Enquête à l'Université de Tyumen, s. 105–108; Charte du bénévole, s. 109–112; Les status de l'association «Rencontres européennes de La Salette», s. 113–118; Programme détaillé, s. 119–121; Les intervenants, s. 123.

GNILKA Joachim, **Koran i chrześcijaństwo. Tajemnice początków**, Kielce: „Jedność”, „Herder” 2010, 191 s., bibliogr., ISBN 978-83-7442-668-8.

Tyt. oryg.: Die Nazarener und der Koran. Eine Spurensuche.

Omawiana książka stanowi kontynuację badań nad relacją pomiędzy chrześcijaństwem a islamem autorstwa Joachima Gnilki, niemieckiego teologa katolickiego, egzegety, biblisty, znawcy Koranu. Pierwsza książka tego autora ukazała się nakładem Wydawnictwa M: *Biblia a Koran. Podobieństwa i różnice*

(Kraków 2005). Z kolei w swoim najnowszym opracowaniu autor podejmuje próbę zgłębienia tajemnicy początków islamu. Studium składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza obejmuje badania nad wypowiedziami Koranu na temat chrześcijan, szczególnie ich nazwaniem – „nazarejczykami”. Druga zawiera przegląd badań obecnego w Koranie materiału biblijnego, przede wszystkim pochodzącego z Nowego Testamentu. Całość zamykają rozważania na temat inskrypcji na jerozolimskiej Świątyni Skały.

GÓRKA Bogusław, **Chrześcijaństwo pierwotne jako system religijny**, Kraków: Wydaw. WAM 2011, 160 [1] s., bibliogr., indeks, streszcz. niem., ISBN 978-83-7505-864-2. (WAM)

Książka jest prezentacją chrześcijaństwa jako systemu religijnego opartego na pięciu filarach: moralności, praktyce, doktrynie, kulcie i organizacji. Autor, doktor historii starożytnej, religioznawca, podjęty cel realizuje na podstawie analizy wybranych tekstów z Nowego Testamentu, dobranych pod kątem ich popularności i reprezentatywności. Strukturę omawianej monografii wyznacza pięć rozdziałów. Całość otwiera przyczynek o moralności chrześcijańskiej; rozdział drugi poświęcony jest prakseologii; trzeci podejmuje związek męża i żony w świetle relacji Chrystusa do Kościoła; czwarty dotyczy organizacji w sektorze władzy na przykładzie obietnicy prymatu Piotra; natomiast piąty prezentuje najważniejsze idee teologiczne na przykładzie passusu z Listu św. Jakuba (1, 12–18).

Ekumenizm i ewangelicyzm. Studia ofiarowane Profesorowi Karolowi Karskiemu w 70. urodziny, red. Marcin Hintz, Tadeusz J. Zieliński, Warszawa: Chrześcijańska Akademia Teologiczna 2010, 510 s., bibliogr., ISBN 978-83-60273-17-3.

Treść: JEREMIASZ abp, Na 70-lecie urodzin Prof. dr. hab. Karola Karskiego, s. 9–10; SAMIEC Jerzy bp, Ekumenista prawy, s. 11–12; HINTZ Marcin, ZIELIŃSKI Tadeusz J., Votum redaktorów tomu, s. 13–15; POLAK Grzegorz, Życiowa i ekumeniczna droga Profesora Karola Karskiego, s. 17–32; Bibliografia ważniejszych publikacji Profesora Karola Karskiego, s. 33–77; Dorobek promotorki i recenzentki Profesora Karola Karskiego, s. 79–86; CZAJKO Edward, Dawid J. du Plessis – zielonoświątkowy homo oecumenicus, s. 89–100; CZAJKOWSKI Michał, Krzew winy i korzenie, s. 101–106; GÓRKA Leonard SVD, „Aby świat uwierzył...” (J 17, 21), s. 107–122; HANC Wojciech, Słowo Boże w dialogu luterańsko-prawosławnym, s. 123–136; HINTZ Marcin, O możliwo-

ści realizacji modelu jedności w pojednanej różnorodności na gruncie etycznym, s. 137–150; HRYNIEWICZ Waław, Ekumeniczne doświadczenia teologa, s. 151–166; JASKÓŁA Piotr, Wyjątkowość Jezusa w dobie dialogów międzyreligijnych i procesów globalizacji, s. 167–175; JEZIERSKI Jacek bp, Ekumeniczne uzgodnienie w sprawie usprawiedliwienia, s. 176–190; KARWACKI Roman, *In Spiritu Sancto*, s. 191–204; KORCZAGO Adrian, „Umieszczać w obrazach” – homiletyka dramatyczna, s. 205–218; KWIECIEN Mieczysław, Chrześcijańska Akademia Teologiczna i Warszawskie Seminarium Teologiczne. Kontakty i współpraca, s. 219–233; LESZCZYŃSKI Paweł A., Konkordat w wewnętrznym porządku prawnym RP. Zarys dyskusji w okresie prowizorium konstytucyjnego lat 1992–1997, s. 233–243; MAJEWSKI Józef, *Solus Chrystus a dialog chrześcijaństwa z innymi religiami*, s. 244–258; MILERSKI Bogusław, Protestantyzm i emancypacja rozumu, s. 259–269; NAPIÓRKOWSKI Stanisław C. OFMConv, Słudzy słowa i jedności, s. 270–293; NOWAK Władysław, Rozumienie Jan Pawła II ekumenizmu jako imperatywu chrześcijańskiego sumienia i jego aplikacje liturgiczno-ekumeniczne, s. 294–311; PAPROCKI Henryk, Lwa Tołstoja redukcja chrześcijaństwa, s. 312–321; PASZTA Zbigniew, Nowe i stare tendencje w postawie luteranizmu wobec Żydów w XIX wieku, s. 322–338; PATALON Mirosław, Dialogiczna teologia religii, s. 339–349; PAWŁOWSKI Sławomir SAC, Jubileuszowe pocztówki z Edynburga (1910–2010), s. 350–360; PUŚLECKI Edward bp, Ewangelik wyznania metodystycznego, s. 361–381; SAKOWICZ Eugeniusz, Mission of the Catholic university today, s. 382–392; SEWERYN Andrzej, Baptystyczny dyskurs o ekumenizmie w Polsce po 1989 roku, s. 393–416; SLAWIK Jakub, Psalm 51: grzeszność człowieka pokonana w nowym stworzeniu, s. 417–439; TRANDA Zdzisław bp, Kościół Ewangelicko-Reformowany w Polsce wobec Żydów, s. 440–461; WIDŁA Bogusław, Idea „Ludu JHWH” w antropodynamice Psalmów, s. 462–480; WOJCIECHOWSKA Kalina, Pierwsza dottoressa, s. 481–496; ZIELIŃSKI Tadeusz J., Ku Zjednoczonemu Kościołowi Protestanckiemu w Polsce, s. 497–510.

GELLNER Christoph, **Chrześcijanin pośród religii świata**, tł. Kamil Markiewicz, Poznań: Drukarnia i Księgarnia Świętego Wojciecha. Wydaw. Święty Wojciech 2010, 326 [2] s., ISBN 978-83-7516-239-4.

Tyt. oryg.: Der Glaube der Anderen. Christsein inmitten der Weltreligionen.

Autor, wykładowca teologii i literatury oraz chrześcijaństwa i wielkich religii na uniwersytecie w Lucernie, dąży do syntetycznego ukazania miejsca chrześcijanina pośród innych wielkich religii. Książka Gellnera stanowi próbę określenia na nowo cech wspólnych i różnic tego, co łączy, oraz tego, co od-

dziela chrześcijaństwo od innych religii. Celem opracowania, patrząc z perspektywy chrześcijanina, jest wypracowanie zdolności do życia w pluralizmie w społeczeństwach różnorodnych pod względem religijnym, światopoglądowym i kulturowym. Owa zdolność nie może prowadzić do ztratny własnej tożsamości religijnej, ale do lepszego, głębszego zrozumienia własnej religii w świetle innych religii: „Co dla mojego chrześcijaństwa oznacza wiara innych? Co oznacza dla mnie świadectwo wiary Żydów, a co świadectwo wiary muzułmanów, buddystów i hinduistów? Wyzwanie dostrzegania i doceniania wierzących inaczej jako wierzących inaczej, tak jak widzą oni siebie sami, na tle ich wielowiekowych tradycji religijnych, staje się pilną potrzebą dzisiejszych czasów” (s. 11). Struktura książki obejmuje dwie części. Pierwsza dotyczy dialogu chrześcijan, Żydów i muzułmanów (s. 36–181), zaś druga dialogu chrześcijan, hinduistów i buddystów (s. 184–327).

LA MAISONNEUVE Dominique de, **Judaizm. Podstawowe wiadomości**, Warszawa: „Dialog” 2010, 175 s., bibliogr., ISBN 978-83-61203-45-2.

Tyt. oryg.: Le Judaïsme.

Opracowanie Dominique de La Maisonneuve, zakonnicy ze Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej z Syjonu, wykładowczyni języka hebrajskiego w Uniwersytecie Katolickim w Paryżu zawiera prezentację podstawowych etapów kształtowania się judaizmu od starożytności do współczesności. Książka zawiera omówienie judaizmu nie tylko w perspektywie rozwoju historycznego, ale również przeobrażeń wewnątrz jego tradycji religijnej. Celem opracowania jest próba udzielenia odpowiedzi na takie pytania, jak: Kim jest Żyd dla chrześcijanina? Jaki jest ciężar historyczny w deklaracji on jest Żydem? (s. 14). Książka zawiera glosariusz terminów obcych użytych w tekście (s. 169–173).

Między wiarą a zabobonem, red. Joanna Chapska, Cezary Korc, Szczecin: Wydaw. Naukowe US 2010, 245 s., bibliogr. i streszcz. przy artykułach, Uniwersytet Szczeciński: Wydział Teologiczny, seria: Studia i Rozprawy 24, ISBN 978-83-7241-766-4.

Treść: CZAPSKA Joanna, KORZEC Cezary, Wprowadzenie, s. 7–10; **Część pierwsza. Koegzystencja w trwaniu**: NOWASZCZUK Jarosław, Zabobon (*superstitio*) – koncepcje antyczne i średniowieczne, s. 13–28; SZUBERT Edyta, Człowiek – istota religijna. Wybrane zagadnienia z psychologii religii, s. 29–40; KARWACKA-CAMPO Dorota, Wiara i zabobon w książce Carola Leviego

„Chrystus zatrzymał się w Eboli”, s. 41–50; SKUZA Sylwia, Świat wiary i zabobonu przechowywany i utrwalany w jednostkach paremiologicznych włoskich i polskich, s. 51–68; CHAPSKA Joanna, Wierzenia i zwyczaje bożonarodzeniowe na Lubelszczyźnie. Wspólnota wiary i zabobonu, s. 69–86; DYK Wiesław, „Zabobon” w nauce, s. 87–102; **Część druga. Zerwana koegzystencja:** FLIS Jan, Wiara i zabobon w pierwszym Kościele Europy — Filippi, s. 105–122; GIEC Janusz, Niebo za pieniądze? Nieporozumienia w sprawie odpuść, s. 123–135; KRUPA Józef, Zabobon jako namiastka prawdziwej religii, s. 137–152; KNIAŻ Grzegorz, Teologiczno-moralna analiza niektórych współczesnych form zabobonu, s. 153–174; MRÓZ Mirosław, Przepowiadanie przeszłości ludzkiego losu i praktyki zabobonne w świetle nauki św. Tomasza z Akwinu o cnocie religijności, s. 175–196; WOJTKIEWICZ Krzysztof, Św. Tomasza z Akwinu nauka o bałwochwalstwie w kontekście nowożytnej filozofii, s. 197–221; KORZEC Cezary, „Na zewnątrz ... guślarze...” (Ap 22, 15). Przerwana koegzystencja: wiara w zabobon w Ap, s. 223–241; Nota o autorach, s. 243–245.

MIKOŁAJCZYK Mirosław, **Bibliografia dialogu chrześcijańsko-żydowskiego w Polsce za lata 1996–2000**, red. Waldemar Chrostowski, Warszawa: Wydaw. UKSW 2010, 488 s., bibliogr., indeksy, seria: Kościół a Żydzi i Judaizm 9, ISBN 978-83-7072-594-5.

Opracowanie M. Mikołajczyka, kierownika Pracowni Dokumentacji Bibliograficznej w Zakładzie Dialogu Katolicko-Judaistycznego na Wydziale Teologicznym UKSW, ukazuje się jako dziewiąty tom serii wydawniczej „Kościół a Żydzi i Judaizm”. Obejmuje okres, przypadający na lata pontyfikatu Jana Pawła II, wzmożonych kontaktów w relacjach chrześcijan z wyznawcami judaizmu. Omawiany tom zawiera prawie dwa i pół tysiąca pozycji bibliograficznych na temat dialogu chrześcijańsko-żydowskiego w Polsce (1996–2000). Jak czytamy w *Przedmowie* autorstwa ks. prof. Waldemara Chrostowskiego, kierownika Zakładu Dialogu Katolicko-Judaistycznego, „dorobek [opracowania] pozwala zauważyć, że przez pięć lat ukazało się ich niemal tyle, ile przedtem w okresie całego półwiecza. Wymownie to świadczy o randze i natężeniu dialogu z Żydami i judaizmem oraz znaczeniu, jakie przykładą do niego Kościół” (s. 9). Struktura książki obejmuje: chronologicznie opracowany układ bibliograficzny (s. 19–350), indeks nazwisk (s. 351–393), indeks nazw geograficznych (s. 395–400) i skorowidz rzeczowy (s. 401–487).

Objaśnienie Małego katechizmu Lutra, tł. Mateusz Osęka, tł. przejrzał Bogumił Jarmulak, Warszawa: Lutheran Heritage Foundation 2010, 314 s., ISBN 978-83-926004-4-2.

Tytuł niniejszej publikacji jednoznacznie wskazuje na jej zawartość. Jest to w istocie *Mały katechizm Lutra* opatrzone odpowiednim objaśnieniem w formie dowodzenia skrypturystycznego, czyli zestawienia listy określonych fragmentów Biblii, dowodzących postawionej tezy. Oryginalną wersję przedkładanego tłumaczenia opublikowano w USA. Jak wyjaśnia polski tłumacz, niniejszy katechizm „osadzony jest w konfesjonalnym nurcie teologii luterańskiej” (s. 9), uznającym luterańskie księgi wyznaniowe za autentyczną interpretację najważniejszych elementów doktryny biblijnej. Zgodnie z luterańską teologią, zadaniem katechizmu jest wykład doktryny Kościołów luterańskich oraz jej obrona. Temu celowi ma zatem służyć – w zamyśle jego wydawców – niniejszy katechizm. Może być jednak pożyteczną lekturą także dla każdego, kto w celach poznawczych pragnie zaznajomić się z katechetycznym wykładem doktryny luterańskiej.

PERADZE Grzegorz św., **O monastycyzmie gruzińskim. O liturgii gruzińskiej**, red. Henryk Paprocki, Warszawa: Studium Europy Wschodniej, Wydział Orientalistyczny Uniwersytetu Warszawskiego 2010, 246 [1] s., il., bibliofr., indeks, seria: Dzieła Zebrane 1, ISBN 978-83-61325-12-3 (całość), 978-83-61325-17-8 (t. 1).

Publikacja obejmuje dwie grupy tematyczne prac św. Grzegorza Peradze, dotyczących gruzińskiego monastycyzmu i historii liturgii w Gruzji. Ponadto zawiera także kilka tekstów autobiograficznych tego Autora. Całość poprzedzona jest prezentacją sylwetki św. Grzegorza Peradze pióra ks. Henryka Paprockiego. Grzegorz Peradze, żyjący w latach 1899–1942, był gruzińskim, prawosławnym kapłanem, archimandrytą, w latach 1933–1939 profesorem Uniwersytetu Warszawskiego, wybitnym badaczem historii, kultury i tradycji gruzińskiej. Ów pierwszy tom dzieł stanowi zapowiedź wydania kolejnych pism św. Grzegorza Peradze – łącznie pięciu tomów. Lektura pierwszego tomu pozwala wniknąć w życie i myśl św. Grzegorza, a przede wszystkim daje wnikliwy wgląd w duchowe bogactwo gruzińskiego monastycyzmu oraz historię gruzińskiej liturgii, która, mimo że w ostatecznej postaci jest bizantyjska, sięga swymi korzeniami w okres przedbizantyjski.

Procesy sekularyzacyjne w Niemczech i w Polsce. Z naukowej współpracy Wydziałów Teologicznych Uniwersytetów Monastyru i Opola, red. Jürgen Werbick, Marcin Worbs, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2010, 198 s., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Colloquia Theologica 12, ISBN 978-83-61756-38-5.

Tyt. równol.: Säkularisierungsprozesse in Deutschland und Polen. Aus der Wissenschaftlichen Zusammenarbeit der Theologischen Fakultäten der Universitäten Münster und Oppeln.

Tekst część. niem.

Treść: Wprowadzenie, s. 5–6 (Vorwort s. 7–8); RABIEJ Stanisław, Przedmowa, s. 9–10 (Geleitwort, s. 11–12); FÜRST Alfons, Grusswort, s. 13–14 (Słowo pozdrowienia, s. 15–16); NOSSOL Alfons abp, Słowo pozdrowienia, s. 17–18 (Grusswort, s. 19–20); WILKE Annette, Säkularisierung oder Individualisierung von Religion? Theorien und empirische Befunde, s. 21–63 (Sekularyzacja czy indywidualizacja Religii? Teorie i wyniki badań empirycznych — streszczenie, s. 63–64); PIECUCH Joachim, Das Heilige und das Profane in einer entsakralisierten und säkularen Gesellschaft. Versuch einer Begriffsklärung, s. 65–74 (Sacrum i profanum w zdesakralizowanym i zsekularyzowanym społeczeństwie — streszczenie, s. 74–75); SMOLKA Bonawentura Zygfryd OFM, Die Auffassung des Menschen als Quelle der Säkularisierungsprozesse, s. 77–82 (Rozumienie człowieka jako źródła sekularyzacji — streszczenie, s. 83); ANDERWALD Andrzej, Ein Postulat der „polyphonen Korrelation“. Zur Sackgasse der europäischen Säkularisation, s. 85–94 (Postulat „polifonicznej korelacji“. Zaułki europejskiej sekularyzacji, s. 95–105); LEONHARD Clemens, Säkularisierung der Liturgie?, s. 107–117 (Sekularyzacja liturgii? — wersja skrócona, s. 119–122); MORCINIEC Piotr, Der Einfluss der Säkularisierung auf die gegenwärtige Begräbniskultur, s. 123–135 (Wpływ sekularyzacji na współczesną kulturę funeralną, s. 137–148); GLOMBIK Konrad, Ehe und Familie angesichts der Säkularisierungsprozesse aus polnischer Sicht, s. 149–171 (Małżeństwo i rodzina w obliczu procesów sekularyzacji z polskiej perspektywy, s. 173–193); KADEN Tobias, Wie ticken Jugendliche? Empirische Studien zur Lebenswelt und Religiosität Jugendlicher und junger Erwachsener in Deutschland, s. 195–207 (Co młodzieży w duszy gra? Badania empiryczne odnośnie do środowiska społecznego i religijności młodzieży i młodych dorosłych w Niemczech, s. 209–221); ZIRPEL Thimo, Auf den Spuren verflüssigter Religion im Computerspiel The Witcher, s. 223–229 (Na tropie rozplywającej się religii w grze komputerowej Wiedźmin, s. 231–237); ZWICK Reinhold, Säkularisierung oder Wiederkehr der Religion? Zu einigen Tendenzen in den deutschen Kinosen, s. 239–251 (Sekularyzacja czy powrót religii? O niektórych tendencjach panujących w niemieckich kinach, s. 253–264); LIS Marek, Sekularyzacja czy

powrót religii? Tendencje polskiego kina, s. 265–268 (Säkularisierung oder Rückkehr der Religion? Tendenzen im polnischen Kino, s. 269–270).

Reformacja w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej, t. 1: Reformacja w dawnej Rzeczypospolitej i jej europejskie konteksty. Postulaty badawcze, red. Piotr Wilczek, współpr. Michał Choptiany, Jakub Koryl, Alan S. Ross, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Instytut Badań Interdyscyplinarnych „Artes Liberales”, Wydaw. Naukowe „Sub Lupa” 2010, 229 s., bibliogr., indeks, streszcz. przy artykułach, ISBN 978-83-9292-44-3-2 („Artes Liberales”), 978-83-931271-0-8 („Sub Lupa”).

Treść: WILCZEK Piotr: Reformacja w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej. Postulaty badawcze – wprowadzenie do lektury, s. 9–12; **I. Reformacja w Polsce i Europie. Problemy ogólne**: KACPRZAK Marta M., Z problemów reformacji XVI w. „Kryptoreformacja” – erazmianizm – eklezjologia. Postulaty badawcze dla historii literatury i kultury polskiej, s. 15–21; KULECZKA Monika, Reformacja w dawnej Rzeczypospolitej z perspektywy kulturowo-społecznej, s. 22–27; PIETRZYK-REEVES Dorota, Republikanizm a reformacja w polskiej myśli politycznej XVI w. Postulaty badawcze, s. 28–32; PARTYKA Joanna, Kobiety a reformacja. Postulaty badawcze, s. 33–38; ROSS Alan S., The History of Knowledge and the Reformation – Some Thoughts on Poland, s. 39–43; SCHREIBER-KOVÁCS GERGELY, The Warsaw Confederation of 1573 and the Hungarian Religious Toleration Acts, s. 44–47; **II. Republika uczonych: Erasmus – Fricius – Ramus**: KORYL Jakub, Konfesjonalizacja humanizmu w Niemczech i Rzeczypospolitej w XVI w., s. 51–66; HUBER Steffen, Polifonia tradycji filozoficznych w „Sylwach” Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Problemy interpretacyjne, s. 67–77; HOPTIANY Michał, Czy istnieje polska recepcja pism Pierre’a de la Rammée, s. 78–88; **III. Reformacyjna egzegeza biblijna**: SOKOLOV P.V., The Morning Star of the Reformation: John Wycliffe’s Realistic Exegesis, s. 91–97; RYCZAK Wojciech, Wokół wybranych problemów egzegezy biblijnej – Sokołowski, Keckermann, s. 98–104; **IV. Praca nad rękopisami, problemy edytorskie**: JERYCZKOWA Mariola, W kręgu reformacyjnej kultury słowa (rękopisy, książki, oratorstwo), s. 109–116; CHEMPEREK Dariusz, „Teologia na co dzień”. Postulat wydań krytycznych tekstów protestanckich doby staropolskiej, s. 117–126; **V. Kalwin i kalwinizm**: JASKÓŁA Piotr, Perspektywistyczny wymiar teologii Jana Kalwina, s. 129–135; BRYĆKO Dariusz M., „Podręczny Kalwin”, czyli wypisy z Kalwina – propozycja wydania polskiego wyboru pism Jana Kalwina, s. 136–141; BRYĆKO Dariusz M., Polski kalwi-

nizm i irenizm w drugiej połowie XVII w. Współczesne wydanie i omówienie dzieła Daniela Kałaja pt. „Przyjacielska rozmowa ministra ewangelickiego z księdzem katolickim”, s. 142–145; BRYĆKO Dariusz M., The Ironic Ecclesiology of the Polish Reformer Daniel Kałaj, s. 146–154; PAWLEC Mariusz, Piotr Wachenius – pisarz bez rodowodu? Rezultaty badań, s. 156–164; **VI. Radykalna reformacja:** WILCZEK Piotr, The Major Concepts of Antitrinitarian Theology in the 16th Century, s. 167–180; KOCHANOWSKI Jacek, Bracia Polscy i humanistyczne zerwanie, s. 181–204; Noty o autorach, s. 205–213; Selected Monographs on the Polish and East-Central European Reformation Published in Foreign Languages, s. 214; Komisja do badań nad reformacją w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej, s. 215–218; Committee on Study of the Reformation in Poland and East-Central Europe, s. 219–220; Indeks nazwisk, s. 221–229.

Religie świata w dialogu, tł. Adam Wąs, red. Udo Tworuschka, Poznań: „Święty Wojciech” 2010, 270 [2] s., seria: Wyobrażenia Dialogu 5, ISBN 978-83-7516-223-3.

Tyt. oryg.: Die Weltreligionen und wie sie sich gegenseitig sehen.

Treść: TWORUSCHKA Udo: Wprowadzenie, s. 5–13; FIGL Johann, FUERLINGER Ernst, HINTERLEITNE Manfred, LADSTAETTER Markus: Katolickie spojrzenie na inne religie, s. 15–47; MAKRIDES Vasilos, Prawosławne spojrzenie na inne religie, s. 49–73; DEHEN Ulrich, GOERRING Detlef, HUBER Friedrich: Ewangelickie spojrzenie na inne religie, s. 75–104; MILETTO Gianfranco: Żydowskie spojrzenie na inne religie, s. 107–141; TWORUSCHKA Monika: Islamskie spojrzenie na inne religie, s. 145–188; NEHRING Andreas, YOUNG Richard Fox, HELLMANN Eva, D’Souza Andreas: Hinduistyczne spojrzenie na inne religie, s. 191–224; USARSKI Frank, SHOJI Rafael: Buddyjskie spojrzenie na inne religie, s. 225–260. Noty o autorach, s. 262–265.

Rytuały w wybranych religiach i wyznaniach od starożytności do współczesności, red. Jan Drabina, Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego 2010, 176 s., streszcz. przy artykułach, seria: Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 1310. Studia Religiologica 42, ISBN 978-83-233-2986-2.

Treść: DRABINA Jan, Wstęp, s. 7; **Artykuły i rozprawy:** TRZCIONKOWSKI Lech, Rytuał ofiary w starożytnej Grecji. Kilka uwag metodologicz-

nych, s. 11–27; WYPUSTEK Andrzej, Rytuał pogrzebowy Greków w starożytności w świetle epigramów nagrobnych, s. 29–49; SZYMAŃSKA-KUTA Daria, Z badań nad neoplatońską interpretacją rytuału teurgicznego, s. 51–65; CZARNECKI Piotr, Wpływ doktryny na interpretacje dualistycznego rytuału Chrztu Duchem Świętym w średniowieczu, s. 67–84; GRZYWACZ Małgorzata, Konfirmacja. Z dziejów kształtowania się protestanckiego obrzędu wchodzenia w dorosłość (XVI–XVIII w.), s. 85–94; KARAS Marcin, „Una voce dicentes”. Hierarchiczna wizja rzeczywistości w rycie mszy trydenckiej i w jej teologicznym uzasadnieniu, s. 95–107; MAMES Tomasz Dariusz, Wybrane zagadnienia obrzędów celebracji Eucharystii w Prowincji Francuskiej Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, s. 109–117; PERKA Paweł, Istota i sens aktu intronizacji Jezusa Chrystusa — próba interpretacji, s. 119–130; **Omówienia, recenzje, refleksje:** s. 133–171; **Wykaz prac z zakresu problematyki rytuału powstałych w Instytucie Religioznawstwa UJ:** s. 173–176.

Słownik religii, red. Zbigniew Pasek, Elżbieta Przybył-Sadowska, autorzy Edmund Baka i in., Kraków: Krakowskie Wydaw. Naukowe 2010, 496 s., indeks, ISBN 978-83-7653-015-4.

Słownik jest dziełem 25 autorów, pracowników Uniwersytetu Jagiellońskiego. Układ słownika ma charakter historyczno-geograficzny. Słownik zawiera prezentację kolejno następujących religii: plemiennych, starożytnego Bliskiego Wschodu, przedchrześcijańskiej Europy, środkowej i wschodniej Azji, Ameryki Przedkolumbijskiej, uniwersalistycznych i tzw. nowych religii. Taka struktura omawianego słownika decyduje, że nie jest on klasycznym słownikiem, ale bardziej zbliża się do opracowań podręcznikowych. Na końcu dzieła znajduje się indeks, który jest pomocny w odnajdywaniu poszczególnych haseł i terminów.

SMYKOWSKA Elżbieta, **Święta żydowskie**, Warszawa: „Verbinum” 2010, 209 [2] s., [8] s. tabl. il. kolor., bibliogr., ISBN 978-83-7192-411-8.

Słownik zawiera opis świąt żydowskich wywodzących się z Tory: święta odpoczynku (Szabat), świąt pielgrzymich (Pesach, Szawuot, Sukot), pokutnych (Rosz Haszana, Jom Kipur, Rosz Chodesz) i postbiblijnych (Purim, Chanuka). W skład świąt postbiblijnych zaliczono również święta ustalone na pamiątkę różnych wydarzeń (Sichmat Tora, Tu biSzwat, Tisza beAw). Opracowanie poszczególnych świąt zostało przeprowadzone z uwzględnieniem ich kontekstu

biblijnego, historycznego, liturgicznego i rytualnego. Całość zamyka, pomocny w lekturze haseł, słownik terminów judaistycznych (s. 189–207).

SZARSZEWSKI Piotr, Antykultowy wizerunek nowych ruchów religijnych w perspektywie rzeczywistości medialnej, Poznań – Opole: „Scriptorium” 2010, 142 s., bibliogr., tab., ISBN 978-83-929417-9-8.

Autor stawia sobie za cel „przeprowadzenie analizy wpływu, jakie antykultowe ośrodki [czyli zwalczające sekty z pobudek świeckich] wywarły na medialny wizerunek nowych ruchów religijnych” (s. 14). Według autora to właśnie te ośrodki są odpowiedzialne za narzucenie negatywnego obrazu, kreując poczucie zagrożenia ze strony sekt i nowych ruchów religijnych w mediach. Rozdział I przedstawia stan badań nad medialnym obrazem ruchów religijnych, treścią kolejnych rozdziałów jest analiza przedstawionych w mediach materiałów nt. Międzynarodowego Towarzystwa Świadomości Kryszny oraz Instytutu Wiedzy o Tożsamości — Misja Czaitanii. Rozdział IV koncentruje się na działalności ośrodków antykultowych (Ruch Obrony Rodziny i Jednostki, instytucje związane z Kościołem). Według autora, to one są odpowiedzialne za manipulacje kreujące niesłusznie negatywny medialny obraz przedstawianych w opracowaniu ruchów religijnych.

WALUŚ Monika, Spiritus Sanctificator. Człowiek wobec Ducha Świętego według ksiąg luteranizmu (1529–1537), Lublin: „Polihymnia” 2010, 284 s., bibliogr., streszcz. niem., seria: Jeden Pan, Jedna Wiara. Studia i Rozprawy Instytutu Ekumenicznego KUL 18, ISBN 978-83-7363-968-3.

Książka stanowi prezentację pneumatologii luteranckich *Ksiąg symbolicznych* (wyznaniowych), będących podstawą doktrynalnej samoświadomości Reformacji i wyrosłych z niej Kościołów luteranckich. Wraz z trzema symbolami wiary *Księgi wyznaniowe* określają teologiczno-doktrynalny profil protestantyzmu typu luteranckiego. Niniejsza publikacja – zgodnie z deklaracją Autorki – ma na celu analizę *Ksiąg* „w aspekcie wykładu o Duchu Świętym z uwzględnieniem jego związków z pozostałymi traktatami: antropologią (...), soteriologią, eklezjologią, sakramentologią i eschatologią” (s. 14n). Jednocześnie nie aspiruje jednak do prezentacji kompletnej teologii *Ksiąg*. Treść i struktura pracy uwzględnia zarówno antropologiczne uwrażliwienie reformatorów i ich teologii, jak i strukturę ich wykładu pneumatologii w perspektywie soteriologicznej i antropologicznej. Praca obejmuje trzy roz-

działy, podejmujące różne wymiary tak zorientowanej pneumatologii luterńskiej: „*Homo peccator*. Człowiek potrzebujący Ducha Bożego”; „*Solo verbo*. Drogi działania Ducha Świętego” oraz „*Simul iustus et peccator*. Człowiek uświęcany przez Ducha”. Trzeba dodać, że niniejsza publikacja nie ma na uwadze jedynie historycznego wykładu, ale uwzględnia współczesny ekumeniczny kontekst oraz aktualność i znaczenie nauki o Duchu Świętym, zawartej w *Księgach wyznaniowych* luteranizmu, dla rozwoju pneumatologii chrześcijańskiej w ogóle.

Oprac. A. Anderwald, R. Porada, J. Urban